

Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu

Odsjek za kroatistiku

Katedra za hrvatski standardni jezik

Zagreb, 20. ožujka 2013.

Hibridni oblici u hrvatskome standardnom jeziku

DIPLOMSKI RAD

8 ECTS bodova

Mentor:

Dr.sc. Ivo Pranjković, red. prof.

Student:

Vlasta Đurina

Sadržaj

1. Uvod-----	4
2. 1. Imenice-----	5
1. 1. Poimeničavanje-----	5
1. 2. Sintaktička predmetnost i različite vrste u jednoj službi riječi-----	6
1. 3. Prelazak imenica u druge vrste riječi-----	6
2. Pridjevi-----	8
2. 1. Prelazak pridjeva u druge vrste riječi-----	8
2. 2. Pridjevi, redosljed i sintaktičke preoblike službi pridjeva u rečenici-----	9
2. 3. Hibridni oblici pridjeva u užem smislu i preklapanja unutar klasifikacija---	9
3. Zamjenice-----	11
3.1. Zamjenice i ostale vrste riječi-----	12
3.2. Vrste zamjenica s preklapanjima u klasifikaciji-----	13
4. Brojevi-----	14
4. 1. Brojevi kao zasebna vrsta i kao kvantifikatori-----	14
4. 2. Povezanost i prelazak brojeva u druge vrste riječi-----	15
5. Glagoli-----	17
5. 1. Sintaksa glagola i hibridni glagolski oblici-----	17
5. 2. Hibridnost gramatičkih kategorija-----	18
6. Prilozi-----	20
6. 1. Vrste riječi koje pripadaju prilogima-----	20
6. 2. Razlike u klasifikacijama-----	21
6. 3. Podrijetlo priloga-----	21
7. Prijedlozi-----	22
7. 1. Prijedlozi i ostale vrste riječi-----	23

8. Veznici-----	24
9. Čestice-----	25
9.1. Sintaksa i semantika čestica-----	26
9.2. Čestice u gramatikama-----	27
10. Uzvici-----	29
3. Zaključak-----	29
Sažetak-----	31
Popis literature-----	32

1. Uvod

Naslov ovoga rada glasi *Hibridni oblici u hrvatskome standardnom jeziku*. Pod tim pojmom ponajprije se smatraju riječi koje sadrže obilježja dvije ili više vrsta riječi, npr. glagolski pridjevi ili brojevne imenice. Međutim, pokazalo se da su u brojnim slučajevima nejasne granice između samih vrsta riječi, pa se događa da jedna vrsta riječi u određenim uvjetima potpuno prijeđe u drugu, kao što je to slučaj kod čestica, veznika i priloga. Zatim, gramatike i zbornici različito pristupaju raspodjeli prijelaznih oblika, a i samih potklasifikacija vrsta riječi, kao što je to slučaj kod npr. brojeva ili zamjenica. Uz to, kroz povijest se i same vrste riječi različito određivalo, tako da je jednom postojalo i jedanaest (uključujući i modalne riječi¹) i više vrsta riječi, a drugi put čestice uopće nisu izdvojene u zasebnu vrstu. Također, obično se pretpostavlja da su promjenjive riječi ujedno i punoznačne, a nepromjenjive suznačne, što je samo djelomično točno.

Kako bi se moglo nešto više reći o vrstama riječi i njihovoj podjeli, trebalo bi prvo objasniti neke osnovne pojmove. Za početak, postoje tri vrste značenja koja utječu na razvrstavanje riječi. To su kategorijalno, leksičko i gramatičko te su sva tri međusobno povezana. Leksičko značenje odnosi se na pojmove kao što su „stvar, svojstvo, okolnost, radnja, stanje, zbivanje, prostor, količina“². Kategorijalno značenje apstraktnije je od leksičkog, što se jako dobro vidi kod imenica. Tako se njihovo leksičko značenje odnosi na predmet, a pripadajuće kategorijalno na predmetnost (Silić). Takvo kategorijalno značenje ključno je za podjelu riječi u vrste. Gramatičko značenje, koje prati kategorijalno, imaju vrste riječi kao što su imenice, zamjenice, glagoli i promjenjivi brojevi. Nositelji tog značenja gramatički su morfemi i za njih su najbitnije kategorije padeža i lica (paradigmatski) te roda, broja, vida, vremena i načina (sintagmatski)³.

Isto tako, različite razine gramatike, kao što su morfološka, sintaktička, semantička i druge razine također odlučuju o tome u koju će se vrstu određena riječ ubrojiti, a ovisno i o kontekstu i sadržaju rečenice, kao i cijelom iskazu, tekstu i funkcionalnom stilu dominantnom u promatranoj situaciji. Zbog tolikih preklapanja, hibridni oblici u ovome kontekstu odnose se ne samo na one oblike iz čijeg je naziva jasno obilježja kojih sve vrsta riječi sadrže u sebi

¹ Usp. Silić 2004: 13

² Silić 2004: 14

³ Usp. Silić 2004: 15

(npr. zamjениčki pridjevi), već se u određenoj mjeri odnose i na cijele vrste riječi (npr. čestice i veznike) jer npr. pri prelasku u veznike priloži *gubeći svoja prvotna leksička značenja, za uspostavljanje različitih odnosa među rečeničnim sadržajima, ali ih dijelom i zadržavajući, oni preoblikom sklapanja dobivaju i nova gramatička odnosno sintaktička značenja povezivanja nezavisnih rečeničnih dijelova*⁴. Dakle, nastojalo se i prikazati i kako tvorbeno značenjski vrste utječu jedne na druge, odnosno kako sve vrste riječi prelaze iz jednih u druge, kako bi se stvorila cjelovitija slika o međusobnoj povezanosti i razgraničenjima između vrsta riječi.

2. 1. Imenice

2.1.1. Poimeničavanje

Kategorijalno je svojstvo imenica predmetnost, što znači da svaka imenica ima neki predmet kao referent, bio on stvaran ili ne. Riječi tipa *drvo, list, zid* obuhvaćaju i leksička i gramatička (morfološka)⁵ značenja tipična za imenice. Ali, opredmećuju se i druge vrste riječi kao što su ponajviše pridjevi (*toplina, krivac*), i ostale vrste riječi: brojevi (*osmica, jedanaesterac, Pedesetnica*), prilozi (*pješice - pješak*), zamjenice (*kolikojstvo*). Prijedlozi se zasebno ne opredmećuju, ali zadržavaju svoja osnovna (relacijska) značenja⁶ u prefikslnim izvedenicama kao što su *natkonobar, predgovor, dočasnik*. Mogu se opredmećivati i radnja, stanje i zbivanje, pa tako nastaju glagolske imenice (*kuhanje, spavanje, rominjanje*)⁷. I imenice unutar svoje vrste mogu mjenjati značenje, npr. iz općih mogu nastati vlastita imena, *jagoda – Jagoda, višnja – Višnja*.

I spojevi riječi isto se mogu poimeničavati⁸. Tako prijedložno-padežni izrazi postaju imenice prefikslna-sufikslnom tvorbom (*pri gori – prigorje, za noktom – zanoktica, pod morem – podmornica*). K tome, različite vrste riječi mogu se s jednom imenicom složiti u novu u okviru složeno-sufikslna tvorbe. Imenica se može spojiti s drugom imenicom

⁴ Barić 2005:459

⁵ Usp. Pranjković 2003:25

⁶ Usp. Pranjković 2003:25

⁷ Usp. Pranjković 2003:25

⁸ Usp. Pranjković 2003: 26

(*zemljoradnja*), pridjevom (*punoglavac*), glagolom (*bakrorez*, *listopad*), zamjenicom *sam* (*samostalnost*, *samohvala*), priložima *polu*, *vele*, *poli* (*polusvijet*, *veleučilište*, *polinom*). Mogu se tvoriti i deverbativne imenice koje nastaju supstantiviziranjem spoja priloga i glagola, npr. *sporovoz*. U rijetkim slučajevima mogu se poimeničavati i cijele rečenice (*pusti-baba-konju-krv*)⁹.

2.1.2. Sintaktička predmetnost i različite vrste u jednoj službi riječi

Što se tiče sintaktičke predmetnosti, imenice se najčešće nalaze u službi subjekta. No ovdje je riječ o mnogo apstraktnijoj, relacijskoj predmetnosti, pa i druge vrste riječi mogu imati tu službu, npr. *Vi ste na redu*, *Jednom je dovoljno*, *Uf je uzvik* (iako neki tvrde da se u subjektu ostale vrste riječi poimeničuju)¹⁰. Subjekt je predmet o kojem se govori a objekt je nefokusirani predmet na kojem se radnja vrši. Razlika je u tome što objektu predikat predodređuje padež, pa one vrste riječi koje nemaju padeže, ne mogu stajati na tom mjestu.¹¹ Tradicionalna gramatika promatra subjekt i predikat kao dva temeljna dijela rečenice, dok moderniji pristupi tvrde da je predikat središnji dio rečenice jer svi ostali dijelovi, uključujući i subjekt, semantički, a ujedno i sintaktički ovise o njemu. Prema tom pogledu, radnja, stanje i zbivanje određuju uređenje ostatka rečenice pa tako na tom mjestu dolaze glagoli (i u imenskom predikatu dolaze pomoćni glagoli). Imenice dolaze i u službi apozicije, na kojemu ne može doći ni jedna druga vrsta riječi, jer se odnose na zanimanje subjekta.

2.1.3. Prelazak imenica u druge vrste riječi

Imenice mogu prijeći u pridjeve kada se nalaze u složenicama, npr. *spomen-ploča*. Samostalno se mogu pojavljivati u ulozi pridjeva samo kad dolaze iz drugih, analitičkih jezika i tada stoje ispred druge imenice, npr. *vikend – kuća*, *džez – glazba*. I druge strane konstrukcije tipa *12 MB verzija* također pripadaju ovoj skupini. Te imenice ponašaju se kao

⁹ Pranjković 2003: 26

¹⁰ Usp. Silić 2004: 16

¹¹ Usp. Silić 2004: 16

prefiksi pa ih se naziva prefiksoidima zbog njihova uopćenog značenja, npr. *automehaničar*, *bakrorez* i sl.¹².

U procesu pretvaranja u priloge imenice dobivaju nova i uopćena značenja te tako i nove sintaktičke uloge. Gube mogućnost spajanja s atributom, leksičko značenje, općegramatičko značenje (predmetnost) i gramatičko značenje (rod, broj i padež), a dobivaju i novo leksičko značenje (koje je povezano sa starim), na primjer prijedlog u *prilikom dolaska predsjednika* sadržava u sebi značenje imenice *prilika*, ali ujedno dobiva i novo, relacijsko značenje vremena (*za vrijeme dolaska predsjednika*). Tako se između prvog i drugog značenja stvorila metonimijska veza. Osim takvih prijedloga nastalih iz okamenjenih padeža imenica, postoje još i prijedlozi proizvedeni prvotnim prijedlogom i imenicom, npr. *u svezi*, *u usporedbi s i dr.*, s time da su se neki od tih prvotnih prijedloga stopili sa svojom imenicom, npr., *unatoč*, *povrh*, *nakraj* i sl.

Imenice mogu prijeći u priloge obespredmećivanjem (desupstancijalizacijom) u oblikotvornom i rječotvornom procesu. Obespredmećuju se dativ, lokativ i instrumental (*kući*, *zimi*, *petkom*). Velik broj priloga nastaje sufiksacijom prema tim padežima (*ljeti* dobiva sufiks prema *zimi*, *danju* prema *noću*, *ljetu* i *dan* nemaju te nastavke u istim padežima kada su u obliku imenica).

U rječotvornome procesu prilozima nastaju srastanjem prijedloga i imenica u akuzativu i lokativu, *uvečer*, *napolju* i sl. Ovdje se pojavljuje i pravopisni problem treba li priloge tipa *uvečer* pisati zajedno ili prijedlog treba odvojiti od imenice. Silić smatra da ih treba pisati zajedno zbog drugačijih pitanja koja se postavljaju s obzirom na to koja je od tih struktura u pitanju, odnosno zbog razlika u sintaktičkoj ulozi te dvije konstrukcije. Iako, u rečenicama *Doći će ujutro* i *Doći će u jutro* obje konstrukcije imaju istu sintaktičku ulogu priložne oznake.¹³

Imenice u kombinaciji s prvotnim veznicima mogu tvoriti i proizvedene veznike, npr. *s obzirom na to*, *na način da*. Ovdje u kombinacijama s prvotnim prijedlogom prvo se tvori proizvedeni prijedlog, a zatim taj prijedlog u kombinaciji s prvotnim veznikom tvori proizvedeni veznik.

¹² Usp. Silić 2003:45

¹³ Usp. Silić 2003:45

2.2. Pridjevi

Pridjevi su riječi kojima se izriču svojstva predmeta i pojava. Svrstavaju se u posebnu skupinu zbog svoje naglašene nesamostalnosti. Pranjković napominje da je pridjev gramatički i semantički podređen imenici i potpuno ovisan o njoj¹⁴, a u *Hrvatskoj gramatici* spominje se i ovisnost pridjeva o drugim vrstama riječi (*nepoznat netko*)¹⁵. I njegovo ime govori da ne stoji sam već da se „pridjeva“ nečemu. Osim što se imenici prilagođava u rodu, broju i padežu, i njegova druga svojstva, komparacija, mocija i ne/određenost isto tako pobliže određuju imenicu, npr. *kratak dan* - *kraći dan* - *najkraći dan*, *lijeva noga* - *lijevi kuk* - *lijevo oko*, *mlad čovjek* - *mladi čovjek*.

2.2.1. Prelazak pridjeva u druge vrste riječi

Zbog svoje nesamostalnosti pridjev ne može doći na mjesto samostalnih članova rečeničnoga ustrojstva, pa ne može doći na mjesto subjekta ili objekta. Ako dođe na to mjesto, tada mu se mijenja kategorija, odnosno, prelazi u drugu vrstu riječi. U primjeru *Bogati su siti, a siromašni nisu* pridjev se supstantivizirao, postao je imenica, a u primjeru *Gornji su ostali, a donji su otišli (navijači)* pridjevi su *reprezentanti nominalnih spojeva*¹⁶, odnosno imaju referenta izvan rečenice. Poimeničeni pridjevi mijenjaju se na tri načina (poimeničavanje pridjeva dijelom je obrađeno kod imenica): 1. a) opisni ili posvojni može postati opća imenica – *dobro, zlo, blago, mlada*, b) opisni može postati žensko ime: *Mila, Jasna, Divna*, c) pridjevi na *-ov, -ev* mogu biti zemljopisno ime i ime blagdana: *Kosovo, Jurjevo, Pančevo*¹⁷. 2. Zatim, dobiva značenje imenice, ali zadržava oblik pridjeva. Tako se ponašaju imena zemalja na *-ska* (*Hrvatska, Danska*), neka imena mjesta (*Novi, Visoko*) i imena i prezimena koja završavaju na *-i* i *-ski* (*Gorki, Đalski, Mali*). 3. Ovdje su još uvršteni i pridjevi koji dolaze u službi imenice, ali zadržavaju svoj oblik i značenje (*moja stara, crveni i crni*). Oni se spominju gore u tekstu.

¹⁴ Usp. Pranjković 2003: 27

¹⁵ Usp. Barić 2005: 203

¹⁶ Pranjković 2003: 28

¹⁷ Usp. Barić 2005: 181

2.2.2. Pridjevi, redosljed i sintaktičke preoblike službi pridjeva u rečenici

Preoblikom atributnoga mjesta postaje dio imenskog predikata¹⁸ (*To je dobar čovjek, Taj čovjek je dobar*), ali to ne znači da je i samostalniji jer se svejedno odnosi na imenicu (ili neku drugu vrstu riječi) koja se nalazi na mjestu subjekta. Kada se nalaze u ulozi atributa, njihov suodnos s okolnim riječima slijedi određena pravila, npr. pridjevi širega prethode onima užega značenja, različite zamjenice, modificirajući prilozi, zamjениčki pridjevi i redni brojevi prethode određenim i neodređenim pridjevima, neodređeni prethode određenim pridjevima, neki pojačajni pridjevi slijede atribut (*prava pravcata stvar*) itd. Glagolski pridjevi mogu doći u predikatu kao imenski predikatni proširak u ulozi predikatnoga atributa: *Našli smo ga zaspalog*.

U *Gramatici hrvatskoga jezika* navode se i pridjevske sintagme svojstvene nekim padežima: npr. jednočlani posvojni genitiv prelazi u pridjev ispred imenice → *djela Matoša – Matoševa djela*. Pridjevi često dolaze s nekom imenicom u padežu te tako tvore različite pridjevske konstrukcije – *pun vrlina* (dijelni genitiv), *dostojan poštovanja* (genitiv cijene), *sit svega* (genitiv oskudice), *sličan bratu* (dativ kao dio predikata), *bogat šumom* (pridjevski instrumental). Osim toga, pridjevske konstrukcije pojavljuju se i u sintagmemima s česticom *kao* – *gladan kao vuk* (usporedba), s infinitivom: *sposoban raditi*, sa zavisnom surečenicom: *nemoćan da bilo što spomene*, zatim u prijedložno-padežnim izrazima: *Kakav je? –Ko grom*. Te konstrukcije mogu se pojaviti u službi kopulativnoga predikata: *Bili smo kao pokisli., To nije iz uvjerenja*. Pridjevsko značenje pojavljuje se i u predikatnim rečenicama: *On je da nema boljeg*.

2.2.3. Hibridni oblici pridjeva u užem smislu i preklapanja unutar klasifikacija

U *Hrvatskoj gramatici* zamjениčki pridjevi ne obrađuju se u dijelu o pridjevima već su pokazni zamjениčki pridjevi uvršteni u zamjenice i tamo se tvrdi da su nastali od pripadnih pokaznih zamjenica (*ovakav, ovolik; takav, tolik; onakav, onolik* od *ovaj, taj, onaj*). Tim pridjevima pripadaju i pojačivači *sam* (koji se pribraja i česticama, a pojačava lične zamjenice) i *isti* (pojačava pokazne, a katkad i lične zamjenice i imenice).

Nadalje, ovdje se razlikuju pridjevske upitne zamjenice *koji, čiji* i zamjениčki pridjevi *kakav, kolik*. *Koji* i *čiji* uvršteni su u pridjevske zamjenice, međutim, u primjerima *Čiji je to*

¹⁸ Usp. Pranjković 2003: 28

kaput? – *Markov.* i *Koja je to boja? Plava.*, zamjenički dio značenja tog izraza odnosi se na referenta izvan rečenice (pridjevi *Markov* i *plava*) dok se taj izraz unutar rečenice ponaša kao pridjev, odnosno izravno ovisi o riječi koju pobliže označuje. Stoga bi izrazi *koji* i *čiji* pripadali i zamjeničkim pridjevima i pridjevskim zamjenicama, dakle kao i pridjevi *kakav* i *kolik*, s time da svi imaju upitno značenje, a razlikuju se u načinu na koji pobliže određuju imenicu ili neku drugu vrstu riječi uz koju stoje.

Ali u *Hrvatskoj gramatici*¹⁹ ne naglašava se toliko razlika u značenju pridjevskih zamjenica i zamjeničkih pridjeva jer je u stvari u pridjevske zamjenice uvršten i zamjenički pridjev *sav* i posvojne zamjenice (*moj*), neke neodređene zamjenice (*gdje*, *pokoji*) i pokazne zamjenice (*ovaj*). U zasebnom odlomku ukratko se obrađuju zamjenički pridjevi i tamo se navode primjeri poput *ovakav*, *ovolik*, *svakakav*, *svakolik* te ponovno *isti* i *svakojaki* te njihova sklonidba. Svi ti izrazi imaju podjednaka obilježja i pridjeva i zamjenica, te se kategorija u koju ih se svrstava ovisi o kontekstu rečenice, tradiciji, predznanju te odluci onoga tko vrši analizu.

U *Gramatici hrvatskoga jezika za gimnazije i visoka učilišta* u pridjevne riječi ubrajaju se pak i broj *jedan*, brojevi pridjevi tipa *dvoji*, neke posvojne, pokazne, neodređene i upitne zamjenice (*moj*, *tvoj*, *neki*, *koji*) te glagolski pridjevi tako da se te podjele uvelike razlikuju u te dvije gramatike. Za broj *jedan* tvrdi se da pripada pridjevima jer ima kategoriju roda i slaže s njima u rodu broju i padežu u sintagmatskim odnosima: *Jedan je došao*.

Pridjevi mogu tvoriti glagole sufiksima *-(j)a-*, *-i-*, *-je-*, *-ova-*: *jačati*, *crveniti*, *crvenjeti*, *mudrovati*. A glagolski pridjevi (prema *Gramatici hrvatskoga jezika*²⁰) u pravome su smislu riječi hibridni oblici jer od pridjeva sadržavaju mociju, a od glagola glagolski vid i neprijelaznost. Od njih i od glagolskih priloga nadalje se mogu tvoriti pridjevi. Oni koji nemaju, dobivaju rod, komparaciju i deklinaciju. Glagolski pridjev radni može doći i u službi optativa: *Riječi vam se pozlatile!*

Glagolski pridjev radni -> pridjev

Zatvorenica je na kraju ispitivanja propjevala. Proljeće je puno propjevalih ptica.

¹⁹ Usp. Barić 2005: 211

²⁰ Usp. Sp

Glagolski pridjev trpni -> pridjev

Ova marama izvezena je u Slavoniji. Na poklon je dobio izvezenu košulju.

Glagolski prilog sadašnji -> pridjev

Hodao je ulicom poskakujući s vremena na vrijeme. Kupio sam poskakujuću lopticu.

Glagolski prilog prošli -> pridjev (vrlo rijetko se popridjevljuje, tada u potpunosti postaje pridjev – *bivši*)

Što se tiče glagolskih priloga, neki su im pridjevi slični, a neki su i nastali od njih. Ti su pridjevi oblikom vrlo slični glagolskim priložima, a razlikuju se većinom u dužinama, npr. *kípući - kípeći, tèkūći - tèkūći*.

U novinarsko – publicističkom stilu, glagoli u naslovima često se skraćuju, odnosno preoblikuju u radne ili trpne glagolske pridjeve: *Pala Vlada, S Večernjakom besplatno na koncert* u svrhu ekonomičnosti teksta i efekta koji vijest ima na publiku.

Brojni pridjevi izriču količinu kao i glavni brojevi, a u padežima imaju oblike kao pridjevske zamjenice. Redovito se upotrebljavaju u množini, a kad se upotrebljavaju u jednini tada znače isto što i pridjevi koji završavaju na –*struk* (*dvoji posao, troje blago*).

2.3. Zamjenice

Zamjenice kao vrste riječi izdvaja zamjenjivost (pronominalnost) i upućivanje (foričnost). One zamjenjuju druge riječi i skupove riječi, s time da zamjenice 1. i 2. lica više *označuju* nego što *zamjenjuju* jer njihovi su referenti puno općenitiji od referenata 3. lica²¹. Kategorija lica veoma je važna za zamjenice jer je imaju čak i one koje pripadaju priložima, dakle i one koje nemaju roda, broja i padeža (kao imeničke i pridjevske). *Ovako* i *ovdje* zamjenički su prilozi koji se označuju blizinu prvog lica, *tako* i *tu* blizinu drugog, a *onako* i *ondje* blizinu trećega lica. Na taj način ujedno i opisuju prostorne odnose. Osim prostornih,

²¹ Pranjković 2003: 28

zamjenicama se može opisati i odnos lica i predmeta – *ovaj*, lica i svojstva – *ovakav* te lica i količine – *ovolik*²².

Osim što mogu zamjenjivati riječi, zamjenice mogu i upućivati na njih, na skupove riječi, na dijelove teksta i na dijelove izvanjezične stvarnosti. Ovdje pripadaju anaforične zamjenice, koje upućuju na elemente koji im prethode. Uz njih dolaze i kataforične zamjenice, koje upućuju na elemente koji slijede, npr. *Bilo je to ovako: Došli smo, pa smo se začudili*“. Drugačiju anaforičnost pokazuju relativne zamjenice i zamjениčki pridjevi *koji, kakav, kolik*. Oni istovremeno i zamjenjuju i upućuju na antecedent: *Došao je čovjek koji je jutros kupio cigarete*. Upućivanje na referente unutar teksta naziva se kohezija, a upućivanje na izvanjezičnu stvarnost naziva se koherencija.

2.3.1. Zamjenice i ostale vrste riječi

Zamjenjivost i upućivanje zajedno svojstva su koja izdvajaju zamjenice od ostalih vrsta riječi. Kao što je već napomenuto, stupanj zamjenjivosti ovisi o licu u kojemu se zamjenica nalazi, pa se i²³ raspravlja pripadaju li zamjenice prvoga i drugog lica zamjenicama manje od zamjenica trećeg lica. Kategorija lica, pak, nije svojstvena samo zamjenicama, već i glagolima i drugim vrstama riječi. Ni svojstvo upućivanja ne pripada isključivo zamjenicama, već i riječima kao što su *evo, eno, eto* (razlika u uporabi tih riječi također ovisi o blizini sugovornika), koje se mogu svrstati u čestice ili uzvike, ovisno o kontekstu.

Zamjenice se dijelom mogu svrstati i u suznačne riječi. Tome u prilog govori činjenica da npr. osobne zamjenice nemaju stalnog referenta²⁴, neodređene nemaju točno određenog te su kao i relativne i povratno-posvojna uvjetovane kontekstom. U *Hrvatskoj gramatici*²⁵ tu sinsematičnost dotiče se u implicitnim (asindetskim) zavisnosloženim rečenicama s upućivačkim riječima. Zamjenice i zamjениčki pridjevi dobivaju svoje značenje tek kad se odredi sadržaj, odnosno značenje sadržaja na koji upućuju. Uz to, u ovoj gramatici ističe se da su ti elementi, osim semantički, i sintaktički nedovoljni, odnosno taj sadržaj koji ih određuje

²² Usp. Pranjković 2003: 29

²³ Usp. Pranjković 2003: 28

²⁴ Usp. Pranjković 2003: 28

²⁵ Usp. Barić 2005: 459

potrebno im je dodati u obliku posebne zavisne surečenice – *Ona je takva: ništa joj ne možeš dokazati, Nije sve ostalo isto: promijenili su se ljudi.*

2.3.2. Vrste zamjenica s preklapanjima u klasifikaciji

Po funkciji postoje imeničke, pridjevske i priloške zamjenice²⁶. One zamjenjuju imenice, pridjeve i priloge te u svom značenju sadrže osim značenja zamjenjivanja i upućivanja i značenja vrste riječi koju zamjenjuju. Gramatike na različite načine pristupaju raspodjeli zamjenica i njihovih podvrsta. *Hrvatska gramatika* po funkciji razlikuje samo imeničke i pridjevske zamjenice, iako se spominju i prilozi, a osim toga miješaju se kriteriji raspodjele te se zna dogoditi da se miješaju zamjenice po funkciji sa zamjenicama po značenju²⁷. Broj *jedan* u *Gramatici hrvatskoga jezika* uvršten je u pridjevne riječi zbog svoje mocije, dok se u *Hrvatskoj gramatici*²⁸ naglašava da ima oblike kao pridjevska zamjenica.

Gramatika hrvatskoga jezika opisuje zamjениčke priloge i njihovo značenje unutar rečenice u okviru priložnih oznaka mjesta, odnosno prostora, te se razlikuju prilozi koji dobivaju svoje značenje prema kategoriji lica (*ovuda, tuda, onuda*) i oni koji označuju neodređen prostor (*negdje, svuda, nikamo*). Zamjениčki prilozi mogu se pojavljivati i u sastavnim (kopulativnim) rečenicama kako bi se naglasio određeni semantički odnos (mjesni – *i ondje je ostao*, vremenski – *i onda se vratio*, načinski – *i tako se izvukao*, uzročno – *posljedični – pa smo zato došli kući*). U tim i sličnim rečenicama te riječi, osim što sadržavaju značenja zamjenica i priloga, a i pridjeva, imaju prvenstveno značenje veznika, npr. *Ma kakvu pomoć tražili, neće im uspjeti*.

Neke zamjenice oblikom su iste ili slične drugim vrstama riječi. Tako bi trebalo razlikovati zamjenicu *što* i odnosni veznik *što*. Njihova razlika ovisi o kontekstu, odnosno o sintaktičkoj i semantičkoj okolini. Zamjenica *što* dolazi kao korelativ uz druge zamjenice (*ono što želiš, sve što znaš, nešto što smo htjeli*), i u raščlanjenim odnosnim rečenicama, npr. *Stigli smo prije vremena, što je pohvalno*. Uz veznik *što* dolaze nenaglašeni oblici ličnih

²⁶ Usp. Badurina 2003: 10

²⁷ Usp. Barić 2005: 210

²⁸ Usp. Barić 2005: 2015

zamjenica u besprijedložnome genitivu, dativu i akuzativu i uvijek je zamjenjiv odnosnom zamjenicom *koji, -a, -e*: *Pjesma što smo je sinoć čuli ponovno puštaju na radiju./Pjesma koju smo sinoć čuli ponovno puštaju na radiju*. Takva upotreba veznika stilski je obilježena.

Zamjenice mogu tvoriti glagole sufiksom *-i*, npr. od povratne zamjenice *svoj* – *posvojiti* ili od lične zamjenice *ti* – *tikati*.

2.4. Brojevi

2.4.1. Brojevi kao zasebna vrsta i kao kvantifikatori

Brojevi, kao i zamjenice, dijele se na pridjeve i priloge, a i imenice pa se u nekim gramatikama pribrajaju u te skupine i ne izdvajaju se kao vrsta²⁹. Ali ono što ih čini zasebnom skupinom poseban je način kvantifikacije. Oni precizno određuju količinu nečega, točni su i jednoznačni. Tako se na pitanje *Koliko imaš godina?* može odgovoriti jedino točnim brojem, a ne neodređenim prilogom (*Malo.* ili *Mnogo.*) što je uzrokovano *unutarjezičnom potrebom za preciziranjem*³⁰.

Osim te brojevne kvantifikacije koju odlikuju preciznost, određenost, točnost, jednoznačnost, postoji još i primarna, gramatička kvantifikacija (podjela na jedninu i množinu), koja je dosta neodređena, jer jednina se odnosi samo na jedan element, a množina na ostale elemente čiji je broj veći od jedan.

Zatim postoje još i leksičko-gramatička ili tvorbeni kvantifikatori kod množine koja se percipira i sklanja kao jednina (*šipražje, perad, momčad*) te leksička kvantifikacija (*puno, malo, dosta, previše*)³¹. Pritom su leksički kvantifikatori slični brojevima jer dobivaju dopunu u genitivu množine, samo što su oni neodređeniji dok su brojevi precizni (*malo učenika* naspram *deset učenika*).

Gramatička je kvantifikacija najneodređenija jer se odnosi na sve što se sastoji od dva elementa naviše. Ali, iza brojeva *dva, obadva, tri, četiri* i njihovih složenica imenica dolazi u dvojini (*dva/oba dječaka, tri djevojčice, četiri drva*), a lična zamjenica u genitivu (*Kad će te*

²⁹ Usp. Pranjković 2003: 29

³⁰ Pranjković 2003: 29

³¹ Usp. Pranjković 2003: 29

se vas tri vratiti?). To je ostatak prijašnjega jezičnog stanja, a postoji u nekim drugim jezicima (npr. u slovenskom).

Leksička je kvantifikacija određenija jer djelomično konkretizira množinu, odnosno stvara jasniju sliku o količini elementa (*mnoštvo ljudi, premalo svinja*). Leksičko – gramatička kvantifikacija još je određenija jer istodobno neutralizira i precizira kategoriju broja. A brojeva kvantifikacija jest najpreciznija je od svih kvantifikacija jer točno određuje količinu određenoga elementa.

U spojevima riječi s genitivom leksički kvantifikatori (posebno oni priložnoga tipa) ponašaju se kao nepromjenjivi brojevi, osim kad se pojavljuju u spojevima s genitivom tvornih imenica (*malo ljudi/deset ljudi, puno vode/*pet vode*). Usto, u tim su sintagmama leksički kvantifikatori jezgrena sastavnica, i druge vrste priloga ne mogu doći na njihovo mjesto (*puno vode/*kratko vode*).

2.4.2. Povezanost i prelazak brojeva u druge vrste riječi

Postoje tendencije nestajanja oblika brojeva i njihova postupnog prelaženja u nepromjenjive riječi. Stoga se tzv. skamenjeni akuzativ, koji se inače upotrebljava iza prijedloga katkad pojavljuje i bez prijedloga umjesto odgovarajućega padeža: *Na kraju priče došlo je do susreta dvije djevojke* (umjesto *dviju djevojaka*), a upotreba tog padeža češća je sa složenicama *dva, tri, četiri* i *obadva*.

U *Hrvatskoj gramatici* spominje se nadalje da se brojevi *stotina, tisuća, hiljada, milijarda, bilijarda* i dr. sklanjaju, kao imenice ženskoga roda s nastavkom –a, te se ujedno i napominje da su to imenice vrste –e. Tako ti oblici imaju svojstva i brojeva (kvantitativnost, preciznost) i imenica (predmetnost (cjelina sastavljena od određene količine brojeva), e-sklonidba).

U spojevima s imenicama, te imenice dolaze uz njih u genitivu množine (*stotinu mačaka*), a u složenim brojevima uz brojeve *dva, tri, četiri* stoje u dualu, a nadalje u genitivu množine (*četiri tisuće, šest stotina*). Umjesto nominativa jednine u brojenju se često upotrebljava skamenjeni akuzativ mjere, kao i u brojevima u kojima *stotina* i *tisuća* nemaju uza se drugoga broja (*stotinu dolara, tisuću i tri stotine dolara, četiri tisuće*).

Umjesto *stotinu* često se upotrebljava riječ *sto*, za koju se u *Hrvatskoj gramatici* navodi da je nepromjenjiva, ali i da je imenica³². Iza brojeva *dva* i *tri* pojavljuje se nekadašnja dvojina te imenice, *dvje-sta*, *tri-sta*, ali ne upotrebljava se toliko često.

Ostali brojevi vladaju se kao prilozi i uvijek zadržavaju isti oblik. Brojevi mogu sufiksima (-i-, -a-, -iva-) tvoriti i glagole - *dvojiti*, *raščetvoriti*, *devetati*, *učetverivati*.

Nadalje, u toj gramatici brojevi su, između ostaloga, razvrstani i u zbirne brojeve i u brojne pridjeve. No, neke podvrste tih brojeva nalaze se u obje skupine (*četvero ljudi*, *petero unučadi*), tako da granica između njih nije sasvim jasna. Ne analiziraju se toliko semantičke razlike između njih, jer onda bi se i redni brojevi mogli svrstati u brojne pridjeve (imaju kvantitativnost, pridijevanje, mociju, sklanjanje). U *Gramatici hrvatskoga jezika* u poglavlju o sintaksi redni brojevi svrstani su u brojevne pridjeve (*prvi*), kao i broj *jedan* i pridjevi tipa *dvoji* (*dvoja vrata*, *svojoj je sedmoroj djeci* – *pluralia tantum*).

Brojne imenice tvore se sufiksima -*ica* (m.r., *obojica*, *šestorica*), -*ak* (približna količina, *desetak*), -*ina*, -*nina*, -*inka* (nazivnici u razlomcima, *polovina*, *stotnina*, *tisućinka*). Ovdje se tvrdi da su te riječi samo morfološkim oblikom imenice, no značenjem su brojevi. Nadalje, imenice s nastavkom -*ak* nastale su poimeničavanjem priloga nastalih od brojeva (*stotinjak*). U ovome radu, u odlomcima o imenicama i pridjevima spominju se poimeničeni pridjevi (*Bogati su siti, a siromašni nisu*). Na taj način ponašaju se i zbirni brojevi u primjerima poput *Obadvoma su se nadimale grudi*. i *Stol za šestero*, dakle i ti su brojevi poimeničeni (a kao što je gore u tekstu navedeno, i ti brojevi imaju obilježja čak i pridjeva.) U *Gramatici hrvatskoga jezika* taj se proces naziva *sintaktičko opredmećivanje*³³.

S druge strane, u *Gramatici hrvatskoga jezika* brojevne imenice drugačije se razvrstalo³⁴. Ovdje su brojevne imenice *dvojica*, *troje*, *petero*. Uz to, ovdje se tvrdi da brojevne imenice stoje uz druge imenice u primjerima kao što su *dvoje ljudi*, *četvero pačadi*. Brojevne imenice tipa *dvojica* ponašaju se kao zbirne imenice, dakle u sintagmatskim odnosima kao srednji rod množine (*dvojica su došla*) ili muški rod množine (*dvojica su došli*, u razgovornom stilu), a u paradigmatskim kao ženski rod jednine (*e-deklinacija*).

³² Usp. Barić 2005: 218

³³ Usp. Silić, Pranjković 2007: 144

³⁴ Usp. Silić, Pranjković 2007: 145

Sintagme sastavljene od prijedloga i brojeva³⁵ mogu srasti i tvoriti izvedene priloge, npr. *isprva, pomalo* i sl. Prema *Hrvatskoj gramatici*, ovim je riječima izbljedio gramatičko značenje vrste pojedinih članova i prevladalo je priložno značenje. Srastanjem broja i riječice *put* nastaju prilozi količine *dvaput, triput, stoput*. I ovdje postoji priložno značenje, ali svejedno se označuje količina, dakle zadržalo se i kvantitativno značenje, pa bi se moglo reći da su ovo brojevni prilozi.

2.5. Glagoli

Glagoli su vrlo složena vrsta jer mogu biti i suznačni (sadržavaju pretežno gramatičko značenje) i samoznačni (pretežno leksičko značenje) te imaju lice, vrijeme, način, rod, broj i vid. Suznačnima pripadaju pomoćni, modalni, fazni i perifrazni glagoli, a svi ostali samoznačnima. Pomoćni glagoli *biti* i *htjeti* „pomažu“ u tvorbi složenih glagolskih oblika (perfekta, pluskvamperfekta te futura prvog i drugog). Modalni glagoli modificiraju radnju izrečenu glavnim glagolom. Razlikuju se modalni glagoli u užem smislu (*htjeti, smjeti, morati, moći*) koji označuju odnos subjekta prema radnji, i modalni glagoli u širem smislu (*pokušati, stići, usuditi se*) koji označuju *govorenje, mišljenje, osjećanje, percipiranje*³⁶. Fazni glagoli opisuju pojedine faze neke radnje (*početi, nastaviti, stati*) a mogu umjesto infinitiva dobiti i dopunu u akuzativu ili kao prijedložno – padežni izraz (*Nastavio je kopati zemlju, Nastavio je kopanje zemlje, Nastavio je s kopanjem zemlje*)³⁷. Perifrazni glagoli oni su glagoli koji skupa s imenskom riječi čine jak, često frazeologiziran i leksikaliziran spoj (*stupiti u kontakt, dignuti ustanak*)³⁸. Neki glagoli mogu se perifrastično razdijeliti na glagolski i imenski dio, s tim da je novi glagol veoma općeg značenja (*služiti – vršiti službu*).

2.5.1. Sintaksa glagola i hibridni glagolski oblici

Glagoli najčešće imaju službu predikata, nositelja radnje, najvažnijeg dijela rečenice. Ovdje su najbitniji autosemantični glagoli, a od njih lični glagolski oblici jer uz sve ostale kategorije imaju i kategoriju lica. Tu spadaju glagolska vremena u aktivu i pasivu: prezent, perfekt, imperfekt, aorist, pluskvamperfekt, futur prvi i futur drugi te načini: imperativ,

³⁵ poprijedloženje

³⁶ Silić, Pranjeković 2007: 186

³⁷ Usp. Silić, Pranjeković 2007: 187

³⁸ Usp. Silić, Pranjeković 2007: 188

kondicional prvi, kondicional drugi i optativ. Vremena su vezana uz prošlost, sadašnjost i budućnost, a načini uz zapovijed, mogućnost, uvjetovanost i želju³⁹.

Osim ličnih, postoje i nelični glagolski oblici. To su hibridni oblici⁴⁰ koji sadrže unutarnje kategorije glagola kao riječi (glagolski vid i prijelaznost), a vanjske oblike drugih vrsta. Nemaju lice, broj, vrijeme ni način. Ovdje pripadaju infinitiv, glagolski pridjevi i glagolski prilozi.

Infinitiv ima karakteristike imenice (imenovanje radnje ili rezultata procesa) i glagola (vid i prijelaznost). Služi za tvorbu ličnih oblika, kao dopuna suznačnim glagolima, imenskim riječima i konstrukcija te kao subjekt.

Glagolski pridjevi sadrže pridjevsku mociju te glagolski vid i prijelaznost. Radni pridjev služi za tvorbu aktivnih oblika te kao optativ, a trpni za tvorbu pasivnih oblika. Mogu postati i pravi pridjevi, ali onda gube glagolsko značenje radnje, a dobivaju značenje svojstva (*probrana djela, ostarjela žena*).

Glagolski prilozi dobivaju priloško značenje okolnosti. Glagolski prilog sadašnji označuje istovremenost i način, a prošli prethodnost (*spava hodajući, kihnuvši zastane*).

Već je navedeno da se glagoli mogu tvoriti od imenica, zamjenica, pridjeva i brojeva. Oni koji nastaju od imenica nazivaju se denominativnima i čine to sufiksima –a, -ova, -ira-, -i-, npr. *brazdati, putovati, projicirati, noćiti*. Od pridjeva tvore se sufiksima –a-, -i-, -je-, -ova- npr. *mekšati, kiseliti, starjeti, ludovati*. Mogu se tvoriti i od priloga sufiksom –ova, npr. *naprijed – napredovati*, zatim uzvika), npr. *srkati, zvecnuti, šuškat* te od drugih glagola (imperfektivizacija, perfektivizacija, prijelazi u deminutive i pejorative, iterativizacija i sl). Mogu nastati i srastanjem različitih vrsta riječi i spojeva riječi, npr. *dan gubiti – dangubiti*.

2.5.2 Hibridnost gramatičkih kategorija

Glagole određuju različite gramatičke kategorije, vanjske i unutarnje. Lice, broj, vrijeme, način i stanje vanjske su kategorije svojstvene nekim glagolskim oblicima dok su vid i prijelaznost unutarnje kategorije svojstvene glagolu kao vrsti riječi. Kao što jedna riječ može

³⁹ Usp. Silić, Pranjković 2007: 190

⁴⁰ Usp. Silić, Pranjković 2007: 197

pripadati različitim vrstama riječi, tako i različite vrste riječi mogu dijeliti zajedničke kategorije. Zajedničke kategorije glagola i imenskih riječi, prema članku *Glagolske kategorije prema imenskima*⁴¹, ponajprije su broj i lice. Broj u glagola ima izraziti sintaktički karakter, slično kao i kod pridjevskih riječi (označuje količinu, ali ne onoga što označuje riječ, već onoga što označuje imenica na koju se ta riječ odnosi). No, za razliku od pridjeva, koje kategorija broja čini ovisna o imenicama s kojima čine atributne sintagme, kategorija broja glagole čini neovisnima i time oni mogu funkcionirati kao temelj rečenice, odnosno predikat. Analogno tome funkcionira i kategorija lica, samo što je ta kategorija *najsvojstvenija* zamjenicama, a nije im dodatno svojstvo kao glagolima. Značenju glagola kategorija lica pridružuje sugovornike i time dodatno osamostaljuje glagol tako da može funkcionirati kao samostalna i potpuna rečenica (*Dolazim.*). Kategorija roda nije svojstvena glagolima, iako je obvezatna u složenim glagolskim oblicima, ali tamo se pojavljuje u pridjevskim riječima - radni i trpni pridjevi (mocija), odnosno hibridni oblici u perfektu, pluskvamperfektu i dr.

Imenske riječi sadrže još i kategorije padeža, mocije i stupnja. Glagoli mogu u određenim aspektima posjedovati i te kategorije, odnosno hibridni oblici kao što su glagolski pridjevi imaju mociju, glagolske imenice padež, dok se naznake stupnjevanja mogu pronaći u primjerima kao što je *najvolim*, gdje je taj glagol u stvari nastao kontrahiranjem priloga *najviše* i glagola *volim*. Glagolski prilozi nastali su od nekadašnjih participa koji su pripadali promjenjivim riječima i imali su padeže. Međutim, participi su prešli ili u pridjeve ili u priloge i ne mogu istodobno imati obje službe (*Hodam noseći torbu – Zid je kraj nosećeg stupa*). Glagolski prilog prošli ne može prijeći u pridjev jer nastaje od svršenih glagola i odnosi se na prethodnost radnji, a pridjevi se značaju trajno svojstvo. Već su spomenuti glagolski pridjevi, s time da glagolski pridjev radni rjeđe postaje pravi pridjev jer se odnosi na konkretnoga vršitelja i samu radnju, pa se teško preoblikuje u trajno svojstvo. U članku *Glagolske kategorije prema imenskima* još se tvrdi da jedino glagoli mogu imati hibridne oblike⁴² (infinitiv, sadašnji i prošli prilog, glagolska imenica) zbog svojih unutrašnjih kategorija (vida i prijelaznosti) jer su one dio glagola i ne mijenjaju se ni kada glagol prijeđe u neki drugi oblik ili vrstu.

⁴¹ Usp. Pranjeković 2002: 9

⁴² Zbog toga je navedeno u uvodnome dijelu da se hibridni oblici ovdje odnose na širi smisao riječi

2.6. Prilozi

Priloge kao vrstu riječi izdvaja njihovo označavanje okolnosti glagolske radnje, stoga se prilažu glagolima. Jedni su od najdiskutiranijih vrsta riječi jer iako ih se obično stavlja u nepromjenjive riječi, ima jezikoslovaca koji ih pribrajaju promjenjivim zbog komparacije (*brzo, brže, najbrže*). Također, ima velik broj autosemantičnih ali i sinsematičnih priloga pa je raspodjela u kategorije time još više otežana. Tradicionalno se priložima smatraju i neke vrste riječi koje s označavanjem okolnosti nemaju nikakve veze.

2.6.1. Vrste riječi koje pripadaju priložima

U sinsematične priloge spadaju gradacijske čestice⁴³ ispred pridjeva i priloga (*vrlo brzo, posebno nadaren*), kvantifikatori ispred imenica i glagola koji označuju neodređenu količinu (*malo učiti, mnogo mačaka*), intenzifikatori na razini rečenice (*Sve do jučer nismo znali rezultate*), oni koji označuju modalnost na razini rečenice (*Kosti te, vjerojatno, bole zbog lošeg vremena*) te zamjениčki i upitni (*onda, kako*), koji denotiraju blizinu određenoga lica i traže obavijesti. Modifikatori (*vjerojatno, nažalost, istina, doista*) mogu se pribrojiti i česticama,⁴⁴ a kvantifikatori funkcioniraju kao glavne sastavnice u svojim spojevima.

Ispred pridjeva i priloga dolaze riječi koje služe kako bi ih opisno stupnjevale. Svrstava ih se u gradacijske čestice jer one ne označuju okolnosti, ne odnose se izravno na glagol, ne mogu se stupnjevat niti sve mogu stajati u adverbijalnoj poziciji već se njihovo osnovno značenje mijenja ispred riječi koju označuju (*strašno u strašno umoran* ne znači *puno straha*), odnosno one određuju stupanj određenoga svojstva ili okolnosti.

Zatim, kvantifikatori su također upitni jer oni određuju neodređenu količinu, pa su ih jezikoslovci skloni pripisati brojevima, no u članku *Kategorijalna svojstva imenskih riječi*⁴⁵ to se pobija jer brojevi opisuju količinu precizno, a kvantifikatori još, osim uz imenice, mogu dolaziti i uz glagole te tako označavati količinu, odnosno stupanj radnje. Intenzifikatori se tradicionalno svrstavaju u priloge, ali u članku se to pobija tvrdeći da ne označuju okolnosti. Riječi koje označavaju modalnost na razini rečenice također se tradicionalno svrstavaju u priloge, ali se danas katkad pribrajaju u čestice. One modificiraju radnju na razini rečenice, i

⁴³ Usp. Pranjković 2004:22

⁴⁴ Usp. Pranjković 2004: 23

⁴⁵ Usp. Pranjković 2003: 29

time imaju drugačiju funkciju od priloga. Nadalje, u članku se smatra da bi takve riječi trebalo svrstati u čestice zbog toga jer one modificiraju značenje u rečenici, pa bi se mogle nazvati modifikatorima. Zamjenički prilozi suznačni su jer određuju prostor ili način u odnosu na kategoriju lica, a upitni su suznačni jer oni traže obavijest a pretpostavlja se i kontekst koji uključuje odgovor. Oblikom su jednaki veznicima, a razlikuju se od njih sintaktičko-semantičkom okolinom. U članku se tvrdi da bi prilozima trebale pripadati samoznačne riječi i one koje uz svoju adverbijalnost imaju i suznačnost (upitni i zamjenički prilozi), ali i tvrdi da su granice između suznačnih riječi nejasne. Također, u bilješkama se navodi i primjer iz *Hrvatske gramatike* gdje se modifikatori svrstavaju i u priloge i u čestice, te se napominje da je to metodološki neutemeljeno.

2.6.2 Razlike u klasifikacijama

U *Hrvatskoj gramatici* prilozi su drugačije raspodijeljeni. Podijeljeni su u nekoliko vrsta, i to tako da prvoj vrsti pripadaju prilozi koji izriču okolnosti, dakle punoznačni prilozi, drugoj vrsti oni koji određuju stupanj osobine ili jakost radnje, dakle gradacijske čestice, a treći su oni koji određuju neodređenu količinu, dakle leksički kvantifikatori. Osim njih, tu se još spominju i potvrdni, pokazni i odnosni prilozi te modifikatori, a koji su istovremeno svrstani i u čestice. Osim toga navodi se i da su neki veznici posebna vrsta priloga, dakle preklapanja među vrstama su velika. U *Gramatici hrvatskog jezika* nabrajaju se prilozi koji mogu doći u funkciji vezničnih sredstava (*gdje, kamo, kuda, gdje, odakle, kada, kako – Posjetio je mjesta gdje je nekad boravio*).

2.6.3. Podrijetlo priloga

Prilozi svoju punoznačnost dobivaju od punoznačnih riječi i njihovih sintagmi sraščivanjem prijedložnih izraza (*sasvim, zašto, umalo*), a gramatičko značenje od posebnih sufikasa (*bezobzirce, šutke*), gubljenjem veze s padežom (*trkom, zimi*), povezivanjem sa značenjem riječi istih osnova (*sinoć, nehotice*) – potječu iz starijih stanja ili iz dijalekata.

Od imenica potječu npr. *ljetos, zimus, doma, rodом*, od pridjeva potječu prilozi načina i neki prilozi mjesta i vremena (*brzo, kasnije, daleko*). Od zamjeničkih osnova nastaju prilozi mjesta, vremena, mjesta i količine (*naški, ovdje, gdje, kojekamo*), od rednih i glavnih brojeva

prilozi poput *treće, drukčije, jedanput, dvostruko*, od glagola *šutke, ležečke, hotimice* s time da je za prilog *ležečke* odmah u sljedećem paragrafu navodi da je izveden iz glagolskoga priloga *ležeći*. Od priloga nastaju i priložni sufixi radi jačeg obilježavanja priložnosti – *djelomice, stoječke, naopačke*. Ovdje su još uvrštene i riječce *od, do, po* (*od zgrade ne osta do temelj, korak po korak*).

Što se tiče složenih priloga, već je spomenuto da mogu nastati srastanjem prijedloga i imenice, pridjeva, broja i zamjenice. Neke skupine od dva priloga srastaju u jednu riječ (*nalijevo, odakle, poprijeko*), a kada su suprotnih značenja onda su spojeni crticom kao polusloženica. Nastaju i srastanjem prijedloga, izraza i fraza (*četveronoške, akobogda*).

U *Hrvatskoj gramatici* tvrdi se da popriloženjem nastaju jednostavne riječi, a da riječi sastavnice gube svoja gramatička obilježja, s čime se u članku *Suznačne (sinsemantične i samoznačne (autosemantične) riječi*⁴⁶ slaže i tvrde da su sintagme tipa *na žalost* značenjem drugačije od priloga tipa *nažalost*.

U *Gramatici hrvatskoga jezika* prilozi su smješteni u samoznačne riječi, a gradacijske čestice i intenzifikatori svrstani su u čestice. Glagolski prilozi zadržavaju glagolski vid i neprijelaznost, a istovremeno označuju okolnost kao i prilozi.

Prilozi imaju sintaktičku službu priložnih oznaka, ali mogu doći i na mjesto atributa (*prvi red desno*), a u nekim besubjektivnim rečenicama i kao dio predikatnog imena (*Teško nam je*.) Na razini teksta prilozi služe i kao kataforička i anaforička sredstva (*zamjenički prilozi, tu, tamo, tuda*).

2.7. Prijedlozi

Prijedlozi⁴⁷ su sintaktički nesamostalni i suznačni, što znači da njihovo značenje proizlazi iz suodnosa s kosim padežima, koje konkretiziraju. Dio leksičkoga značenja koje sadržavaju sastoji se u uspostavljanju dimenzionalnih (prostor ili vrijeme, *ispred, iza, do*) i složenijih nedimenzionalnih (uzrok, posljedica, namjera, *zbog, radi, za*) odnosa među promatranim predmetima. Uvijek dolaze s padežom a dijele se na neproizvedene (*u, na, po*) i

⁴⁶ Usp. Silić 2004: 17

⁴⁷ Usp. Silić, Pranjković 2007: 242

proizvedene. Ti proizvedeni (prema *Gramatici hrvatskoga jezika*), složeni prijedlozi nastaju slaganjem prijedloga i prijedloga (*ispod, usred*), prijedloga i imenice (*umjesto, nadohvat*), zatim nastaju poprijedloženjem (imenica – *rubom, duž*, priloga – *tijekom*, glagolskih oblika – *glede*) i od prijedložno-padežnih izraza, odnosno sekundarnih prijedloga – *po uzoru na, uz pomoć*.

Hrvatska gramatika prijedloge dijeli na prave i neprave. Pravi su oni koji služe samo kao prijedlozi i čije se značenje ne može izvesti ni iz koje druge riječi, a nepravi su podijeljeni na izvedene i složene. U izvedene tamo pripadaju oni prijedlozi nastali okamenjivanjem nekog oblika imenice (*čelo, povodom*) te one koje se upotrebljavaju kao prilozi uz glagole i kao prijedlozi uz imenice (*mimo kuće, blizu njih*), a složenima pripadaju sveze prijedloga i prijedloga ili imenice.

Prijedlozima je u najvećoj mjeri temeljno mjesno značenje, a zatim slijede vremensko i ostala nedimenzionalna značenja. Neki prijedlozi u prijedložno-padežni izraz unose i svoje značenje, dok se drugi, semantički prazni, pune značenjem riječi u padežu, te se tako izjednačuju sa značenjem padeža. Prijedlozi koji imaju svoje značenje (*kroz* – u akuzativu, smjer unutar nečeg/za živo u prenesenom značenju/u nestandardnom uz mjesno dobiva i vremensko značenje) odabiru riječi koje ih slijede (*kroz pustinju i prašumu/kroz njega/kroz par dana*). Neki prijedlozi dolaze uz dva ili tri padeža pa im se značenje mijenja ovisno o značenju padeža riječi uz koju se nalaze (imenice, zamjenice, pridjeva i rjeđe priloga). Često se iza prijedloga umjesto odgovarajućega padeža pojavljuje tzv. okamenjeni akuzativ (*između dvije vatre* – posljedica prijelaza brojeva u nepromjenjive riječi, izbjegava se u biranom jeziku).

2.7.1 Prijedlozi i ostale vrste riječi

Sveze prijedloga i brojeva (*po dva, po tri*) nazivale su se dijelnim brojevima. Prijedlog *k* pojavljuje se u dativu, s time da se može i izostaviti, ovisno o funkcionalnom stilu, obavijesnosti, izgovoru okolnih glasova, vrsti glagola i sl. S jedne strane prilozi su se u prošlosti češće upotrebljavali iza prijedloga (*ganuti na toliko*), kao i u književnoumjetničkom jeziku, a danas se pretežno upotrebljavaju pri uvođenju zavisnih rečenica (*za onoliko koliko*) i

u razgovornom stilu (*Za ovdje ili za van?*). Osim toga, često se koriste u konstrukcijama administrativnoga stila (*tijekom prošle godine – pleonazam*).

Valentne riječi, one koje uvode prijedloge, pripadaju glagolima, imenicama i pridjevima. Prijedložno-padežni izrazi mogu imati sintaktičku službu objekta, priložne oznake ili atributnog skupa. U *Hrvatskoj gramatici* navodi se da se priložima smatraju riječi koje se inače upotrebljavaju kao prijedlozi, npr. *Po nekoliko dana, Od kuće ne osta do temelj, korak po korak* (kao što je već navedeno).

Isto tako, srastanjem s ostalim vrstama riječi mogu tvoriti nove vrste riječi (i modificirati nova značenja), ponajviše priloge (*zauvijek, naslijepo, naokolo*), zatim glagole (*popuniti, zaustaviti, potkopati*), imenice (*natkonobar, potpredsjednik*), pridjeve (*prijevremen*). Naziv prijedloga znači da se predlažu riječima, no ima primjera kada dolaze između čestica ili predmetaka i zamjenica (*ma u koliko, bilo s kim, ni u što*) i kada dolaze iza riječi (tada se nazivaju poslijelozi – *primjera radi*).

2.8. Veznici

Veznici su vezna sredstva⁴⁸ u užem smislu. Dije se na konjunktore i subjunktore. Konjunktori su veznici koji povezuju nezavisno složene rečenice i semantički su uopćeniji. Dije se na neproizvedene (*i, pa, ali, nego, ili*) i proizvedene (*pa i, kao i, a kamoli*). Subjunktori povezuju zavisno složene rečenice i konkretniji su. U *Gramatici hrvatskoga jezika* stoji da su veznici nesamostalni, odnosno, oni su dio nezavisnosloženih rečenica dok u članku *Veznici u suvremenom hrvatskom standardnom jeziku*⁴⁹ stoji da i veznici zavisnosloženih rečenica stoje u stvari izvan rečenica i nisu dio nje. I oni se dijele na neproizvedene (*jer, kad, iako, koji*) i proizvedene (*s obzirom na to da, samo što, nego da*). Na razini teksta povezuju konektori, odnosno vezna sredstva u širem smislu. Neki imaju isti oblik kao i konjunktori (*i, a, no, ali*). Kao i prijedlozi, mogu imati vremensko, mjesno i ostala, nedimenzionalana, značenja. Ali od npr. prijedloga razlikuju se po tome što povezuju rečenice, dakle oni povezuju na razini sintakse, dok prijedlozi povezuju imeničke oblike

⁴⁸ Usp. Silić, Pranjaković 2007: 251

⁴⁹ Usp. Kunzmann-Müller 2004: 29

(valentnošću i rekcijom). U gore navedenom članku⁵⁰ navodi se da povelik broj riječi u vezničkoj službi potječe od drugih vrsta riječi, ponajviše zamjenica, zatim od priloga, pridjeva i čestica. *Hrvatska gramatika*, pak, dijeli ih na prave (one koji su samo veznici) i neprave (druge vrste riječi i skupovi riječi koji se nalaze u vezničkoj službi).

Veznici se mogu udruživati s česticama te tako činiti vezničke izraze - *čak i*, *čak* i *ako*. Isto tako, veznici mogu imati i značenja pojačajnih čestica (*i*, *ni*, *niti*). U *Gramatici hrvatskoga jezika* navodi se primjer u kojemu je veznik *niti* istovremeno i veznik i pojačajna čestica – *Niti su dolazili niti su se javljali*. Isto tako, u toj gramatici se i kod gradacijskih rečenica izmjenjuju nazivi veznika i gradacijske čestice, često i unutar vezničkih izraza. Tako se ovdje spominju rečenice korelativnoga tipa s vezničkim izrazima *ne samo... nego (već) i* unutar kojih je *samo* restriktivna, a *i* pojačajna čestica. Ovdje se promatraju funkcije vezničkih izraza koje čestice unutar njih modificiraju (*a kamoli* je zamjenjivo s *a ne samo*). Čestice ne dolaze samo u službi vezničkih izraza, već i u službi veznika, npr. *Možeš to reći bilo nama, bilo njima*. U predikatnim rečenicama službu veznika preuzimaju odnosne zamjenice i pridjevi (*On je onaj koji koji jest*, *Kuća mu je takva da je nema u okolini*). Ali, kao što je već navedeno kod zamjenica, potrebno je razlikovati odnosnu zamjenicu *što* od veznika *što*. Odnosni veznik uvijek je zamjenjiv odnosnom zamjenicom *koji* i uz njega dolaze nenaglašeni oblici ličnih zamjenica (*Dječak što ste ga vidjeli*.) Neki veznici mogu se dodatno modificirati česticama, npr. *dok/dokle/kad god* (habitualizacija). Riječ *li* u *Gramatici hrvatskoga jezika* pribrojena je veznicima, vezničko-upitnim riječima i česticama. Međusobno zamjenjivi veznici i veznički izrazi. U administrativnom stilu značenja veznih sredstava postaju eksplicitnija (*s namjerom da* umjesto *kako bi*, *pod uvjetom da* umjesto *ako*).

2.9. Čestice

Čestice⁵¹ su suznačne nepromjenjive vrste riječi koje izražavaju stav osobe prema cijelom iskazu ili dijelu tog iskaza. Ovisno o podjeli, ovdje dolazi do preklapanja podskupina riječi. Naime, čestice se dijele na nesamostalne (odnose se na druge riječi i dijelove rečenice) i na samostalne (odnose se na cijelu rečenicu). U prvu skupinu spadaju upitne (*zar*, *li*), jesno-

⁵⁰ Usp. Kunzmann-Müller 2004: 29

⁵¹ Usp. Silić, Pranjković 2007: 253

niječne (*da, ne*), poticajne (*deder, hajde*), ali i gradacijske i intenzifikatori (pribrojeni priložima, *malo popričati, puno vode*) te prezentativi (*evo, eto, eno* – sadrže foričnost). U drugu skupinu ubrajaju se jesno-niječne i poticajne čestice koje mogu stajati samostalno, ali i modifikatori tipa *vjerojatno* i *istina* koji se pribrajaju priložima. U članku *Čestice*⁵² s morfološkoga gledišta razlikuju se tzv. prave čestice – to su one koje na razini rečenice funkcioniraju kao modalna sredstva (upitne, jesno niječne i imeperativno – optativne – *neka, da bar, kad bi*)), i tzv. neprave, koje se po određenim formalnim kriterijima mogu svrstati u druge vrste riječi (zamjeničke, vezničke, priložne, glagolske (*mislim, dajte, gle*), frazeološke (*akobogda, ni u kom slučaju*)).

2.9.1. Sintaksa i semantika čestica

U tradicionalnim su se gramatikama izostavljale jer se u određivanju vrsta riječi prije više naglašavao morfološki aspekt a zanemarivao sintaktički, pa se nisu uspijevale definirati. No nakon što su se u obzir uzela istraživanja iz modalnosti, ubrojene su u posebnu, desetu vrstu riječi. Pri definiranju čestica treba uzeti u obzir funkcionalno-sintaktičku i semantičku razinu jer se inače čestice, ako se uzme u obzir samo morfološki aspekt, mogu svrstati u druge vrste riječi. Čestice su formalno bliske veznicima i vezničkim riječima a semantički priložima. U članku *Čestice* tvrdi se da su čestice sintagmatski nesamostalne te da se moraju definirati u odnosu na druge sintagmatski nesamostalne riječi⁵³. Nadalje, tvrdi se da je sinsematičnost čestica uvjetovana njihovom sintaktičkom funkcijom, a propituje se i odnos njihove sinsematičnosti i one veznika i prijedloga, kao i stupnjevi samostalnosti i nesamostalnosti različitih vrsta čestica.

Prijedlozi svoju gramatičku zavisnost iskazuju rekcijom, dok je kod čestica i veznika to drugačije. Čestice se od veznika razlikuju po tome što imaju modalnu funkciju, koja je primarno sintaktička, zatim po sintaktičkoj samostalnosti (mogu funkcionirati i kao jednočlane i besubjektne rečenice). Priložima su čestice formalno i semantički bliske, ali one su sintagmatski nesamostalne, i kada se uključuju u rečenicu, dodaju toj rečenici subjektivna modalna obilježja, dok se priložna oznaka povezuje s predikatom. Semantički su to dva

⁵² Usp. Sesar 2004: 59

⁵³ Usp. Sesar 2004: 59

različita položaja kazivača u odnosu na sadržaj iskaza. Tako su čestice *modalno diskontinuirana sredstva*⁵⁴ koja iskazuju određen odnos kazivača, sadržaja iskaza i stvarnosti, na apstraktnijoj razini, na razini iskaza. Čestice svakog jezika funkcioniraju u duhu tog jezika, tako da se čestice različitih jezika uvelike razlikuju i oblikom i značenjem.

Sa sintaktičkoga gledišta, u čestica se razlikuju osnovna, voluntativna i modalnost vjerodostojnosti. Osnovna, intencijska, rečenična modalnost iskazuje se česticama u zapovjednim, željnim i upitnim iskazima (*Neka dođe!*, *Da se bar javi.*, *Zar vam smeta?*). Voluntativna modalnost (nužnost, mogućnost, namjera, dopustivost i obvezatnost) iskazuju se u upitnim, izjavnim i željnim rečenicama česticama koje u njima *funkcioniraju fakultativno, i na razini opće, rečenične (intencijske) modalnosti*⁵⁵. Čestice u najvećoj mjeri iskazuju modalnost vjerodostojnosti i tako iskazuju stupnjeve sigurnosti, odnosno uvjerenost i stav (nedoumice, čuđenje, iznenađenje) modalizatora prema iskazanom (*valjda, možda, sigurno, (tko) li, pa (tko je to)*). Ovdje je bitno uzeti u obzir i semantički aspekt. Dakle, taj se aspekt prvenstveno primjenjuje na modalnu funkciju čestica u odnosu na stvarnost, *bez obzira na to je li u središtu analize iskaz ili kazivač*⁵⁶. Razlikuju se apelativne ili kontaktne čestice koje izriču zapovijed, poticaj, uvjeravanje, potvrđivanje i sl. Zatim razlikuju se evaluativne čestice koje funkcioniraju na razinama voluntativne i modalnosti vjerodostojnosti. I na kraju razlikuju se strukturalne čestice koje su sintaktički bliske veznicima, odnosno konektorima – *srećom*, pa semantički funkcioniraju na komunikacijskoj razini povezujući dijelove iskaza.

2.9.2. Čestice u gramatikama

U *Hrvatskoj gramatici* riječi koje su oblikom prilozima, ali se prilažu rečenici umjesto pojedinim riječima ili dijelovima rečenice izdvojene su kao čestice, a kao posebna vrsta priloga navode se i veznici. K tome, ovdje se navode i veznički izrazi koji se sastoje od priloga, prijedloga, zamjenica, veznika i čestica - *a da, a ono, ma gdje, osim toga što, osim*

⁵⁴ Sesar 2004:60

⁵⁵ Sesar 2004: 61

⁵⁶ Sesar 2004: 60

kad, pa opet. Osim dosad navedenih, *Hrvatska gramatika* spominje i poštapalice čija je jedina funkcija dobivanje na vremenu (*ovaj, čuj, dragi moj*) i skupovi riječi ili cijele rečenice koje služe za zadržavanje pažnje slušatelja ili za davanje oduška govorniku (*tako reći, hoćeš – nećeš, oprostite*).

Isto tako, niječne čestice u prefiksaciji modificiraju značenje imenica, pridjeva, priloga, i zamjenica, npr. nesposoban, *nikakav, nikoji, nitko, nigdje*⁵⁷. U kombinaciji s prijedlozima razdvajaju se od zamjenice ili broja kojeg modificiraju (*ni za čim, ni u što, ni na jedan*).

U *Hrvatskoj gramatici*⁵⁸, navodi se primjer u kojem se objektna rečenica uvodi zahtjevnom rečenicom *neka*: *Snaha zapovijedi starici neka joj donese snijega s vrha litice*. Ovdje se isto pojavljuje čestica u vezničkoj službi, jer je veznik *da* neprikladan u takvim zahtjevnim (objektnim) rečenicama (te rečenice ne bi se razlikovale od izričnih rečenica s veznikom *da*).

U *Gramatici hrvatskoga jezika* navodi se da se čestice prilažu imenicama, zamjenicama, pridjevima, priložima i rečenicama, a uz glagole se riječca *se* može pronaći i u ulozi čestice i u ulozi zamjenice. Kao čestica tvori povratne glagole i sastavni je dio tih glagola na morfološkoj i leksičko-semantičkoj razini. Takvi su većinom sativni glagoli (*najesti se, napiti se, naspavati se*), zatim glagoli poput *smijati se, kajati se, čuditi se, natjecati se, micati se, šetati se* (paralelni *micati, šetati*). Oni ne mogu doći bez čestice (osim u slučaju paralelnih glagola), čije se značenje ostvaruje unutar jednog ili više subjekata. U glagola tipa *brijati se, češljati se, se* ima ulogu objekta i funkcionira kao povratna zamjenica. Uz prijelazne glagole čestica se označuje pasivizaciju (*Priča se po selu, Gradila se kuća*). Čestice mogu biti i glagolskoga podrijetla, npr. *Gle budale!* U znanstvenome se stilu upotrebljavaju u povezivanju teksta (*međutim, naime, pak*).

⁵⁷ Usp. Barić 2005: 295

⁵⁸ Usp. Barić 2005: 470

2.10. Uzvici

Uzvici su izrazito sinsematična vrsta zbog svoje potpune ovisnosti o kontekstu. Nedjeljivi⁵⁹ su i nemaju neko određenije značenje, već služe kao signali govornikovih osjećaja i stavova, a prilažu se rečenici. I oni dakle izražavaju subjektivnu modalnost kao i čestice, ali ta je modalnost emocionalne naravi. Mogu se podijeliti u tri skupine: na uzvike u užem smislu, koji su okrenuti prema govorniku i izražavaju njegovo stanje (*hm, uh, jeej*), zatim na zapovjedne uzvike, okrenute sugovorniku (*hej, hajde, šic*) i na onomatopeje, koje oponašaju zvukove iz prirode (*špljac, dum, tak – tak*). Od tih riječi mogu se tvoriti glagoli i glagolske imenice, npr. *hmkati* i *hmkanje*, *ojkanje* i *ojkati*, *gakati* i *gakanje*. Uzvicima⁶⁰ su pribrojeni i prezentativi *evo, eto, eno* koji su uključeni u čestice, a pripadaju im i neke poticajne čestice, *gle, hajde i neka*, s tim da *neka* u zavisnim rečenicama može imati i vezničku ulogu, kao što je već navedeno. I neke druge vrste riječi mogu se upotrebljavati za poticanje i zapovijedanje jer je uloga uzvika slična imperativnoj. Tom upotrebom te riječi se okamene, okrnje se, pa se značenjski približe uzvicima, npr. *naprijed, dosta, dolje, živio, vatra, upomoć, mir, drž, bjež*⁶¹. Tvore usklične rečenice.

3. Zaključak

Riječi su podijeljene u vrste na temelju specifičnih svojstava koja izdvajaju pojedinu skupinu. Međutim, zbog različitih utjecaja, bilo sintaktičkih, semantičkih, formalnih ili kontekstualnih, često se događa da se riječi, ili cijele podskupine riječi, svrstavaju u različite ili u više vrsta. Riječi koje sadrže obilježja dvije ili više vrsta riječi nazivaju se hibridni oblici. U ovom radu obrađeni su u okviru uobičajenih vrsta riječi kako bi se izbjegle nejasnoće u vezi s njihovom pripadnošću vrstama. Ali, kako su nejasne granice između vrsta, tako je i nejasno kako definirati hibridne oblike jer se u određenim okolnostima jedna vrsta riječi može potpuno preoblikovati u drugu zadržavajući vlastiti oblik (npr. odnos veznika i priloga). Glagol *htjeti*, primjerice, ovisno o kontekstu može biti pomoćni ili pravi modalni.

⁵⁹ Usp. Silić, Pranjković 2007: 197

⁶⁰ Usp. Silić, Pranjković 2007: 260

⁶¹ Usp. Barić 2005: 283

Unutarnje gramatičke kategorije uzimaju se kao primarni kriterij svrstavanja pa se tako glagolski prilozi i pridjevi svrstavaju glagolima, iako sadrže i kategorije drugih vrsta riječi (mocija i opisivanje okolnosti). Na imenice, na primjer, mogu utjecati i druge imenice, pridjevi, glagoli, čak i uzvici (onomatopeje).

Kod sinsematičnih riječi kontekst igra veliku ulogu u davanju značenja, pa tako formalno iste jedinice mogu pripadati različitim vrstama. Npr. *da* može biti i veznik i čestica, *nedaleko* može biti i prilog i prijedlog, *kada* može biti i veznik i prilog, a *istina*, ovisno o kontekstu te količini i vrsti značenja koje joj se pridaje, može biti i čestica i imenica. Isto tako i prezentativi se svrstavaju i u čestice i uzvike.

Osim razine riječi, rečenice i bližeg konteksta, na vrstu i službu riječi utječe i razina teksta, iskaza, komunikacijske potrebe i funkcionalni stil kojem iskaz pripada. Naizgled jasna podjela riječi prema vrsti i značenju otkriva da ipak još postoje područja puna preklapanja koja bi trebalo, ako je moguće, sistematizirati.

Sažetak

U ovom se radu iz pozicije hibridnih oblika promatra na koji se način mijenjaju značenja riječi i njihov prelazak iz vrste u vrstu kao i čimbenici koji utječu na te promjene, kao što su riječi koje okružuju promatranu riječ, tvorba riječi, sintaktičko-semantička okolina, kontekst rečenice, teksta i iskaza, komunikacijske potrebe, starije stanje u jeziku, različitost razvrstavanja vrsta riječi u gramatikama i člancima, zastupljenost obilježja određene vrste u promatranoj riječi, međusobni sintaktičko-semantički odnosi susjednih riječi u sintagmama i riječi u rečenicama. Promatra se i odnos, utjecaj i omjer različitih razina gramatike u određivanju obilježja vrste i promjenama u značenju promatranih riječi. Rad je organiziran tako da se unutar uobičajene podjele na vrste riječi promotri hibridne oblike u užem smislu i druge slične prijelaze između vrsta riječi, kao i gore navedene čimbenike koji utječu na te promjene.

hibridni oblici vrsta riječi, vrste riječi, granice među vrstama riječi, razine gramatike, tekst, kontekst, iskaz, komunikacija

Summary

This paper discusses the ways in which the words change their meanings and the ways in which they change from a one word class to another from the perspective of the hybrid word forms. It also discusses the factors which influence these changes, e.g. words surrounding the observed unit, word formation, syntactic-semantic surroundings, context of the sentence, text and the discourse, communication demands, previous language state, different classifications of word classes in grammars and articles, the representation of a certain word class properties in the observed word, mutual syntactic and semantic relations of neighboring words in syntagms and words in sentences. The relations, influence and proportion of different grammar levels in determining of the word class properties and in the determining changes in the word meaning are also observed. This paper is organized in a way that the above mentioned factors, hybrid word forms and other similar word class transitions are observed within the usual word class distribution.

grammatical hybrid word forms, word classes, borders between word classes, grammar levels, text, context, speech unit, communication

POPIS LITERATURE

BADURINA, Lada (2003) Stilistika zamjenica. U: *Predavanja na Zagrebačkoj slavističkoj školi*. Zbornik Zagrebačke slavističke škole: 9–24. Zagreb FF Press.

BARIĆ, Eugenija i dr. (2005) *Hrvatska gramatika*. Zagreb: Školska knjiga.

KUNZMANN-MÜLLER, Barbara (2004) Veznici u suvremenom hrvatskom standardnom jeziku. U: *Predavanja na XXXIII. seminaru Zagrebačke slavističke škole*. Zbornik Zagrebačke slavističke škole: 29–40. Zagreb FF Press.

PRANJKOVIĆ, Ivo. SILIĆ, Josip. (2007) *Gramatika hrvatskoga jezika za gimnazije i visoka učilišta*. Zagreb: Školska knjiga.

PRANJKOVIĆ, Ivo (2002) Glagolske kategorije prema imenskima. U: *Radovi (predavanja s 31. seminara Zagrebačke slavističke škole*. Zbornik Zagrebačke slavističke škole: 9–15. Zagreb FF Press.

PRANJKOVIĆ, Ivo (2003) Kategorijalna svojstva imenskih riječi. U: *Predavanja na Zagrebačkoj slavističkoj školi*. Zbornik Zagrebačke slavističke škole: 25–32. Zagreb FF Press.

PRANJKOVIĆ, Ivo (2004) Suznačne riječi i njihove vrste. U: *Predavanja na XXXIII. seminaru Zagrebačke slavističke škole*. Zbornik Zagrebačke slavističke škole: 19-28. Zagreb FF Press.

RIŠNER, Vlasta (2004) Prijedlozi nekad i danas. U: *Predavanja na XXXIII. seminaru Zagrebačke slavističke škole*. Zbornik Zagrebačke slavističke škole: 41-58. Zagreb FF Press.

SESAR, Dubravka (2004) Čestice. U: *Predavanja na XXXIII. seminaru Zagrebačke slavističke škole*. Zbornik Zagrebačke slavističke škole: 59-66. Zagreb FF Press.

SILIĆ, Josip (2003) Pretvorba imenskih vrsta riječi u neimenske. U: *Predavanja na Zagrebačkoj slavističkoj školi*. Zbornik Zagrebačke slavističke škole: 43-47. Zagreb FF Press.

SILIĆ, Josip (2004) Suznačne (sinsemantične) i samoznačne (autosemantične) riječi. U: *Predavanja na XXXIII. seminaru Zagrebačke slavističke škole*. Zbornik Zagrebačke slavističke škole: 13-18. Zagreb FF Press.